

การพัฒนาวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกสำหรับนักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*

The Development of Methods of Teaching the Essence in the Tripitaka for Master degree Students of Mahamakut Buddhist University

¹พระราชรัตนมงคล และมนตรี ยางธิสาร

¹Prarajrattanamongkol and Montri Yangthisan

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Thailand

¹Corresponding author, Email: montriayang@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกสำหรับนักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2) เพื่อประเมินความเหมาะสมในการใช้วิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกสำหรับนักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประชากรกลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิต ชั้นปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1/2562 จำนวน 32 รูป/คน โดยเจาะจงเอาทั้งชั้นเรียนและทดลองใช้วิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎก 1 ภาคเรียน เครื่องมือวิจัยได้แก่หน่วยการเรียนรู้สารัตถะในพระไตรปิฎก การทดสอบคะแนนหลังเรียนกับคะแนนก่อนเรียนแบบกลุ่มเดียว ตั้งเกณฑ์ความแตกต่างที่ระดับ 0.05 การหาประสิทธิภาพของวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎก ตั้งเกณฑ์ที่ระดับ 80/80 (E_1/E_2) และประเมินความเหมาะสมของวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎก โดยวิธีสนทนากลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสอนสารัตถะในพระไตรปิฎก จำนวน 12 รูป/คน

ผลการวิจัย พบว่า 1) การพัฒนาวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกสำหรับนักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ดังนี้ (1.1) ความต้องการพัฒนาวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกของนักศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ 3.73) (1.2) คะแนนหลังเรียนและก่อนเรียนมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (1.3) ประสิทธิภาพกระบวนการ (E_1) ของวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกเท่ากับ 90.95 และประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) ของวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกเท่ากับ 82.30 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (1.4) ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.57) (1.5) นักศึกษานำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.63) และ 2) ผลการสนทนากลุ่มได้ข้อสรุปความเห็นของกลุ่มว่า การใช้วิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกมีความเหมาะสมในการนำไปใช้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.76)

คำสำคัญ: การพัฒนาวิธีสอน; สารัตถะในพระไตรปิฎก; นักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิต; มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Abstract

This Research has objectives were 1) to develop the method of teaching the essence in Tripitaka 2) to assess the suitability of the teaching method, therefore, researching and developing. The participants consisted of 32 graduate students. The tools used questionnaires, evaluations of unit. The statistics in this study was percentage, average, standard deviation and comparative pre-test and post-test scores by dependent sample significant at 0.05. The efficiency of teaching methods at 80/80 (E_1 / E_2) and assessing of the teaching method by the group's discussion of the 12 study expert involved.

The results of study were found that 1) the development of teaching method in the essence of the Tripitaka were (1.1) the demand of teaching method development in essence of the Tripitaka was at a high level ($\bar{x} = 3.73$) (1.2) Post-test was differences with the pre-test to be significant at 0.05 (1.3) the efficiency of the process (E_1) was 90.95 and the efficiency of output (E_2) was 82.30 (1.4) students' satisfaction with the teaching method were at highest level at ($\bar{x} = 4.57$), (1.5) students applied the knowledge to use effectively were at the highest level ($\bar{x} = 4.63$). 2) The appropriated to use teaching method in the essence of the Tripitaka was at the highest level ($\bar{x} = 4.76$).

Keywords: methods of teaching; the essence in the Tripitaka; graduate students; Mahamakut Buddhist University

บทนำ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ.2540 มาตรา 6 บัญญัติไว้ว่า ให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นมหาวิทยาลัยหนึ่งเรียกว่า “มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” และเป็นนิติบุคคล เพื่อให้เป็นสถานศึกษาและวิจัย ส่งเสริม และให้บริการทางวิชาการ พระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ รวมทั้งบำรุงศิลปวัฒนธรรม (Thai Government, 1997) และมาตรา 7 บัญญัติไว้ว่า ให้มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ (Thai Government, 1997) ซึ่งวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยยังคงยึดตามวัตถุประสงค์เดิมที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณ วโรส ทรงตั้งวัตถุประสงค์ไว้ว่า 1) เพื่อเป็นสถานศึกษาของพระภิกษุสามเณร 2) เพื่อเป็นสถานศึกษา วิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและของต่างประเทศ 3) เพื่อเป็นสถานที่เผยแผ่ (Mahamakut Buddhist University, 2012) ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงได้ให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาทางด้านพระพุทธศาสนา โดยเน้นการศึกษาจากพระไตรปิฎก คือให้ทุกระดับชั้นตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ต้องศึกษาพระไตรปิฎก ดังที่ปรากฏในสังเขปรายวิชาพระไตรปิฎกศึกษา 1 มีสาระวิชาได้แก่ “การวิเคราะห์

การจำแนกหมวดหมู่โครงสร้างและเนื้อหาของพระไตรปิฎก ประเภทและลำดับชั้นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ฐานะและความสำคัญของพระไตรปิฎกและคัมภีร์ชั้นรอง ภูมิปัญญาในพระไตรปิฎกและการศึกษาพุทธศาสนา สุภาชิต ศึกษาประวัติแนวคิดและหลักการ วัตถุประสงค์ การบัญญัติพระวินัยวิธีบัญญัติ พระวินัยบทบัญญัติ หรือศีลประเภทต่าง ๆ การปฏิบัติ การตีความวินิจฉัยและวิธีการตัดสินอธิกรณ์ในพระวินัย ศึกษาเปรียบเทียบ การบัญญัติพระวินัยกับการบัญญัติกฎหมาย การประยุกต์ใช้วิธีการทางพระวินัยกับตัดสินปัญหา (Faculty of Education, 2013) เหล่านี้ เป็นต้น

การศึกษาพระพุทธศาสนามีความสำคัญ คือ การศึกษาและปฏิบัติพระพุทธศาสนาเป็นหน้าที่ของชาวพุทธดังปรากฏในมหาปริณีพพานสูตร มีเนื้อความพุทธดำรัส แสดงความคาดหวังของพระพุทธองค์ โดยพระพุทธองค์ทรงมุ่งหวังให้ชาวพุทธมีความแก้วกล้า ฉลาดหลักแหลมในพระธรรมวินัย อันเป็นสาเหตุหลักของความอยู่รอดของพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังเสนอหน้าที่ในการตอบสนองพุทธนิধানของพุทธบริษัท 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มคฤหัสถ์ ควรสนองด้วยการศึกษาพระธรรมวินัย สอดส่องดูแลอุปถัมภ์ในการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ และปกป้องพระพุทธศาสนา เมื่อมีผู้ทำให้คำสอนของพระพุทธศาสนาคลาดเคลื่อน ส่วนหน้าที่ในการตอบสนองพุทธนิধানของพระสงฆ์หรือพุทธบริษัทฝ่ายบรรพชิต คือการศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ทำตัวเป็นแบบอย่างของพระสงฆ์ด้วยกัน และเผยแผ่พระพุทธศาสนา (Kunbunya, Butchayanont, Chaipayang, & Panyapa, 2018) นอกจากนี้ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น พระพุทธศาสนายังได้เน้นการพัฒนาชีวิตให้ดำเนินไปอย่างถูกต้องตามครรลองครองธรรมซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่ถูกต้องดังามที่เรียกว่า “มรรค” อัน เป็นของคู่กันกับหลักการคือ “ไตรสิกขา” กล่าวคือต้องมีการฝึกฝนหรือฝึกหัด ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการศึกษา ซึ่งก็คือฝึกฝนให้ชีวิตดำเนินไปในวิถีที่ถูกต้องดังาม นั่นเอง ส่วนการศึกษาเป็นการทำให้เกิดการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องหรือฝึกฝนคนให้เข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องดังาม ดังนั้น การฝึกฝนคนดังกล่าวนี้พระพุทธศาสนาจึงใช้การฝึกฝนกับการพัฒนา เพราะการพัฒนาชีวิตคือการศึกษานั้นเอง เพราะฉะนั้นการศึกษาคือการพัฒนาชีวิตให้ดำเนินไปในวิถีชีวิตที่ถูกต้องดังาม ต่อเนื่องไปตราบใดที่ชีวิตยังไม่สมบูรณ์ ยังมีความบกพร่อง ยังมีความไม่เต็ม ยังมีความทุกข์ ยังมีปัญหา ตราบนั้นต้องพัฒนาชีวิต หรือต้องฝึกฝนตน ต้องพัฒนาตน และต้องมีการศึกษาไปตลอดชีวิต จนกว่าจะถึงจุดหมาย เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีความสุขอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านการเรียนรู้ (Phramongkoldhammavidhan, 2017) และเมื่อก้าวถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบันคือศตวรรษที่ 21 ในยุคนี้วิธีการเรียนรู้ได้พัฒนาการไปตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ วิธีการเรียนรู้ก่อนศตวรรษที่ 21 นั้นเป็นการให้ความสำคัญกับการพัฒนาภายในและภายนอกตัวมนุษย์เป็นหลัก ส่วนวิธีการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นี้เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่อยู่เหนือบุคคล เวลา และสถานที่ จึงจะเป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและมั่นคงตลอดไป (Srinont, Analysis of the Learning Methods in 21st Century, 2017) และเมื่อก้าวถึงมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา นั้น ได้เน้นการเรียนการสอนตามแนวทางพระพุทธ ศาสนาและมุ่งพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก ซึ่งพบว่าการจัดการเรียนการสอนมีประเด็นที่ต้องปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น เช่น การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า ด้านการปฏิบัติธรรมอยู่ในระดับปานกลาง และนักศึกษามีสถานภาพและอายุต่างกันมีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมไม่มีความสัมพันธ์กัน (Phramongko;dhMMvidhn,

2017, p. 1) นอกจากนั้น ยังพบอีกว่า กระบวนทัศน์ในการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการเรียนการสอนผู้สอนขาดทักษะในการสอน ด้านนักศึกษามีความกระตือรือร้น น้อย จึงได้มีข้อเสนอแนะคือให้มีการปรับปรุงหลักสูตรทุกสองปี ทั้งนี้เพื่อให้ทันสมัยและสอดคล้องกับ สถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป (Phrakrusamuchumpol Intago, 2017) อีกทั้งผู้สอนในปัจจุบันต้องมีการพัฒนาการสอนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 เพราะผลกระทบจากยุคโลกาภิวัตน์ส่งผลให้ ผู้สอนและผู้เรียนจำเป็นต้องมีขีดความสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและเป็นผู้แสวงหาความรู้ อยู่ตลอดเวลา ประกอบกับปัจจุบันมีองค์ความรู้ใหม่เกิดขึ้นอย่างมากมาทุกวินาทีและส่งผลให้เนื้อหาใน รายวิชามีมากขึ้นเกินกว่าที่จะเรียนรู้ได้หมดอย่างครบถ้วนได้ทั้งหมดจากในห้องเรียน เมื่อกล่าวถึงการสอน พบว่า การสอนแบบเดิมสอนด้วยการ “พูดบอกเล่าอธิบาย” โดยผู้สอนไม่สามารถจะพัฒนาผู้เรียนให้นำองค์ ความรู้ที่ได้จากการเรียนในชั้นเรียนไปปฏิบัติได้ ผู้สอนที่มีบทบาทเป็นผู้ถ่ายทอดต้องปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ ชี้แนะวิธีการค้นคว้าหาความรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถแสวงหาความรู้และประยุกต์ใช้ทักษะต่าง ๆ ได้ และ สร้างความเข้าใจด้วยตนเองจนเกิดเป็นทักษะและการเรียนรู้ที่มีความหมาย การเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและ การมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Wongpibool, 2017) เมื่อกล่าวถึงการจัดการเรียนการสอน พบว่า มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย นั้น ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวิจัย มีประสิทธิภาพลดลงมาจากด้านอื่น (Wijitwatcharak, 2016) นอกจากนั้นยังพบว่า แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยมหาม กุฏราชวิทยาลัย ด้านการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่า การบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อการประกัน คุณภาพการศึกษา คือ ด้านการศึกษาวิจัย และด้านจัดการศึกษาวิชาพระพุทธ ศาสนาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏ ราชวิทยาลัย (Kansinkhonburee, 2016) ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังที่กล่าวแล้วข้างต้นนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จึงได้ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา เมื่อ พ.ศ.2560 (หลักสูตรปรับปรุง 2560) เลขรหัสหลักสูตร 254818 61109189 แล้วจึงได้ เปิดรับนักศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 เป็นต้นมาถึงปัจจุบัน (Mahamakut Buddhist Universit, 2018) และการพัฒนาหลักสูตรนั้น นับเป็นแม่แบบหรือตัวกำหนดทิศทางของการศึกษาที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้พัฒนา ผู้เรียนให้มีความพร้อมสำหรับก้าวไปสู่เป้าหมายตามที่วางไว้ตั้งแต่ต้น เพราะการจัดการกระบวนกรเรียนรู้ และการพัฒนาหลักสูตรไม่ว่าจะในอดีต ปัจจุบันหรืออนาคต สิ่งสำคัญที่ใช้เป็นตัวกำหนดทิศทางหรือมีอิทธิพล ต่อการศึกษาและหลักสูตรนั้น ได้แก่ความต้องการของสังคม และการจัดการศึกษานั้นจะต้องสอดคล้องและ เป็นไปได้กับความต้องการของสังคมนั้น ๆ มิเช่นนั้นการจัดการศึกษานั้นจะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม โดยรวม และอาจจะถูกหลงลืมหรือตัดออกจากสังคมไป (Kornkhum, 2015) และการจัดการความรู้ มีจุดเน้น ที่การสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้รู้กับผู้เรียนรู้ โดยอาศัยคน เทคโนโลยี และ กระบวนการจัดการความรู้ ซึ่งผลของการจัดการความรู้มีส่วนสำคัญต่อการยกระดับทุนมนุษย์ขององค์กร และจะก่อให้เกิดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืนในที่สุด (Manee, 2016) ดังนั้น การพัฒนาวิธีการสอน พระพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการศึกษาและเผยแผ่ พระพุทธศาสนาเป็นหัวใจในการสถาปนามหาวิทยาลัย แต่สถานการณ์ปัจจุบันของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย ได้พบปัญหาในการพัฒนาการเรียนการสอนหลายประการดังกล่าวแล้วข้างต้น ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้

จึงมีความสำคัญ เพราะทำให้แก้ไขปัญหการเรียนรู้การสอนพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนสารัตถะในพระไตรปิฎก ซึ่งหลักการสอนในฐานะเป็น เครื่องมือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือการสอนโดยพยายามถ่ายทอดจากสิ่งที่เปนนามธรรมให้เป็นรูปธรรม และผลจากการสอนคือได้ความรู้จริงรู้แจ้ง จนสามารถช่วยให้บุคคลดำรงชีวิตได้อย่างสงบสุข มีอิสรภาพ ทำให้สามารถพัฒนาตนเองไปในวิถีทางที่ถูกต้องดีงามและเป็นครูตัวเองได้คือสอนตนเองได้ และเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้อื่นได้ด้วย เมื่อกล่าวถึงพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์นั้นจะสำเร็จผลได้จริงนั้น ขึ้นอยู่กับผู้รับคำสอนหรือผู้เรียนจะต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยพระพุทธองค์ทรงเป็นผู้ชี้แนวทางให้เท่านั้น และหลักสำคัญของการสอนตามแนวพระพุทธศาสนากับความมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษาในปัจจุบันนี้ เป็นเรื่องที่สอดคล้องกันและเป็นไปในทำนองเดียวกันคือ มุ่งให้บุคคล คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น (PhraBoonsorn Paphassaro, 2017)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น การพัฒนาวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎก ทำให้มีการเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ในการเรียนการสอนวิชาสารัตถะในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการดำรงไว้และเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามวัตถุประสงค์ของการสถาปนามหาวิทยาลัยที่ว่า เพื่อให้เป็นสถานศึกษาและวิจัย ส่งเสริม และให้บริการทางวิชาการพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ให้ก้าวทันปัจจุบันในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญทางวัตถุ มีเทคโนโลยีการศึกษาที่ทันสมัย ซึ่งทุกด้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีความจำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาให้ก้าวหน้าเท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อนึ่ง การสืบทอดพระพุทธศาสนาในยุคที่มีพลวัตทางสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกดังกล่าวจึงจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรในมหาวิทยาลัยให้มีทักษะทางด้านการเรียนการสอน และมีวิธีสอนที่ทันสมัยด้วยการระดมความคิดจากบุคลากรภายในและบุคคลภายนอกในการวิจัยและพัฒนาเพื่อดำรงอัตลักษณ์ของความเป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา และเพื่อให้ได้วิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกที่เป็นมาตรฐาน ที่ใช้สอนได้ทั้งในส่วนกลาง วิทยาเขต และวิทยาลัย อีกทั้งยังสามารถนำผลของการวิจัยไปอ้างอิงในการประเมินคุณภาพการศึกษาและสถาบันอุดมศึกษาอื่นสามารถนำวิธีสอนไปใช้ได้ นอกจากนี้ ผลของการวิจัยยังเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่นักวิชาการและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนนำไปอ้างอิงทางวิชาการ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1 เพื่อพัฒนาวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกสำหรับนักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- 2 เพื่อประเมินความเหมาะสมในการใช้วิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกสำหรับนักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวิธีสอนสาระในพระไตรปิฎกสำหรับนักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ที่ใช้กระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบมุ่งพัฒนาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการยกระดับคุณภาพวิธีสอนโดยมีการพัฒนาต้นแบบนวัตกรรม แล้วมีการทดลองใช้ เพื่อตรวจสอบคุณภาพในเชิงประจักษ์ (Empirical Research) เป็นการวิจัยที่หาความจริงจากข้อมูลปฐมภูมิ โดยมีการเก็บข้อมูลและใช้สถิติในการวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยมีขั้นตอน ดังนี้:

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารวิชาการต่าง ๆ และศึกษาเนื้อหาสาระสังเขปรายวิชาสาระในพระไตรปิฎก แล้วเข้าร่วมประชุมกับกรรมการบริหารหลักสูตรการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของภาคเรียนที่ 1/2562 ซึ่งผู้วิจัยได้รับมอบหมายจากที่ประชุมให้สอนในรายวิชาสาระในพระไตรปิฎก จากนั้นผู้วิจัยศึกษารายละเอียดของสังเขปรายวิชาเพื่อจัดทำรายละเอียดของรายวิชา (Course Specification) (มคอ.3) เพื่อเสนอบัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้ดำเนินการสอนต่อไป ซึ่งในการเตรียมการสอนนั้น ผู้วิจัยพบว่ายังไม่มีวิธีสอนในรายวิชานี้ที่เป็นมาตรฐานที่จะนำมาใช้สอนให้เกิดประสิทธิภาพได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาคุณลักษณะของนักศึกษาซึ่งพบว่าส่วนใหญ่รับราชการครู ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้แนวคิดที่จะศึกษาหลักวิธีสอนผู้ใหญ่ตามทฤษฎี Andragogy ของ Knowles (Malcolm, 1980) และพุทธวิธีในการสอน เพื่อนำมาเป็นกรอบในการพัฒนาวิธีสอนในครั้งนี้ ในลำดับต่อมาผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ศึกษาแล้วนั้นมากำหนดเป็นหน่วยการเรียนรู้ และสร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาความต้องการของกลุ่มตัวอย่างว่ามีความต้องการจะพัฒนาวิธีสอนอย่างไรในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ในเวลาเรียน 3 ชั่วโมงต่อคาบ รวม 15 หน่วยการเรียนรู้เท่ากับ 45 ชั่วโมง เวลาสอบกลางภาคเรียน 3 ชั่วโมง และสอบปลายภาคเรียน 3 ชั่วโมง ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตร ซึ่งประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่นักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ชั้นปีที่ 1 จำนวน 32 รูป/คน โดยกำหนดให้ประชากรทั้งหมดหนึ่งห้องเรียนเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาร่างเครื่องมือวิจัยประกอบด้วยเอกสารประกอบการสอนซึ่งมีหน่วยการเรียนรู้ 15 หน่วย และได้ร่างแบบสอบถาม ทดสอบแบบประเมินสำหรับใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เมื่อร่างเครื่องมือวิจัยดังกล่าวเสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้นำร่างนั้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 รูป/คน พิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสม โดยผู้วิจัยตั้งเกณฑ์ในการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ คือ เกณฑ์การตัดสินค่า IOC ถ้ามีค่า 0.50 ขึ้นไป เมื่อผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาและได้ทำการประเมินพร้อมกับได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมให้แก่ผู้วิจัย แล้วผู้วิจัยนำมาปรับปรุงก่อนนำไปทดลองใช้ในการเรียนการสอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้เครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยนำเครื่องมือวิจัยที่ได้ดำเนินการหาคุณภาพแล้วในขั้นตอนที่ 2 นั้น ไปทดลองใช้ในการเรียนการสอน ทำการทดสอบคะแนนก่อนเรียนแล้วจึงดำเนินการเรียนการสอนต่อไปจนจบภาคการเรียน แล้วจึงทำการทดสอบหลังเรียน และในระหว่างเรียนนั้นได้ให้นักศึกษาจับสลากแบ่งกลุ่มได้จำนวน 15 กลุ่ม และให้แต่ละกลุ่มไปศึกษาค้นคว้าในหัวข้อที่กลุ่มตนจับสลากได้ แล้วในหนึ่งคาบ

เรียนให้มีการนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าของกลุ่มตามลำดับหน่วยการเรียนรู้ ตั้งแต่หน่วยที่ 1 ไปจนถึงหน่วยที่ 15 แล้วให้นักศึกษาทุกรูป/คนในชั้นเรียนประเมินผลงานของกลุ่ม ทุก ๆ ครั้งที่น่าเสนอ ตามแบบประเมินที่ผู้วิจัยกำหนด เมื่อเรียนเสร็จแต่ละคาบให้นักศึกษาเก็บแบบประเมินนั้นส่งผู้วิจัย แล้วผู้วิจัยนำไปวิเคราะห์ผลการประเมิน แล้วนำมาแจ้งให้นักศึกษาได้ทราบผลการประเมินในการเรียนการสอนคาบต่อ ๆ ไป จบกว่าจะจบภาคเรียน ผู้วิจัยกำหนดให้ผลการประเมินในระหว่างเรียนนี้ คะแนนเต็ม 40 เป็นคะแนนเก็บ คือเป็นคะแนนที่นักศึกษาทั้งชั้นเป็นผู้ประเมิน คิดเป็นร้อยละ 40 ส่วนอีกร้อยละ 30 เป็นคะแนนสอบกลางภาคเรียน และร้อยละ 30 เป็นคะแนนสอบปลายภาค ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ประเมิน คือนักศึกษาประเมินร้อยละ 40 ผู้วิจัยประเมินร้อยละ 60

วิธีการแปลผลของแบบสอบถามเป็นคะแนนทดสอบระหว่างเรียน ผู้วิจัยกำหนดให้ใช้วิธีการดังนี้ คือ คะแนนเต็ม 40 คะแนน และกำหนดมาตรฐานวัด 5 ระดับ ดังนั้น กำหนดให้ นำคะแนนเต็ม $40 \div 5$ ผลรับ = 8 นำผลลัพธ์ที่ได้ไปหาจำนวนคะแนนเต็ม 100 ซึ่งเป็นคะแนนรวมทั้งหมด โดยวิธี $8 \times 100 \div 40 = 20$ แล้วนำ 20 คูณด้วยค่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้ของกลุ่ม เช่น $20 \times 4.50 = 90$ แล้วแปลเป็นคะแนนทดสอบ โดยวิธีคิดเป็นร้อยละของคะแนนประเมิน 40 คะแนน $90 \times 40 \div 100 = 36$ ดังนั้น สมาชิกทุกรูป/คนของกลุ่มตัวอย่างนี้ ได้คะแนนเฉลี่ยอันเป็นคะแนนประเมินที่ระดับ 4.50 อยู่ในระดับมากที่สุด และแปลเป็นคะแนนทดสอบจากคะแนนเต็ม 40 ได้ 36 คะแนน อนึ่ง หากคะแนนทดสอบที่ได้ มีเศษ ให้ใช้วิธีการปัดเศษเมื่อปริมาณเป็นทศนิยม 2 ตำแหน่ง ดังนี้ คือการปัดเศษให้เป็นจำนวนเต็ม ให้พิจารณาทศนิยมตำแหน่งที่หนึ่งว่าจะปัดขึ้นหรือตัดทิ้ง ดังนี้ 30.42 ปัดเศษเป็น 30, และ 30.50 ปัดเศษเป็น 31 และ 30.69 ปัดเศษเป็น 31 โดยให้คิดเป็นคะแนนเก็บด้วยวิธีการดังนี้ คือสมาชิกที่อยู่ในกลุ่มนั้น ๆ แต่ละรูป/คนได้คะแนนเท่ากับคะแนนของกลุ่มที่ทำได้ ยกตัวอย่าง เช่น กลุ่มที่ 1 คะแนนประเมินได้ 4.50 เท่ากับสมาชิกกลุ่มนั้นแต่ละรูป/คนได้คะแนนเก็บรูป/คนละ 4.50 คะแนน

ในการแปลความหมายของแบบสอบถามผู้วิจัยตั้งเกณฑ์ ดังนี้ คือ 4.50 - 5.00 มากที่สุด 3.50 - 4.49 มาก 2.50 - 3.49 ปานกลาง 1.50 - 2.49 น้อย 1.00 - 1.49 น้อยที่สุด และกำหนดให้ 5 มากที่สุด 4 มาก 3 ปานกลาง 2 น้อย 1 น้อยที่สุด สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าทีแบบดีเพนเดนท์ กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว กำหนดความแตกต่างคะแนนหลังเรียนกับคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตั้งเกณฑ์การหาประสิทธิภาพวิธีสอนสาระในพระไตรปิฎกโดยใช้หน่วยการเรียนรู้ 15 หน่วย เพื่อหาประสิทธิภาพกระบวนการเรียนการสอนและประสิทธิภาพผลลัพธ์ที่ระดับ 80/80 (E_1/E_2)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยทำการทดสอบคะแนนก่อนเรียนในการเรียนการสอนคาบที่ 1 แล้วเก็บคะแนนระหว่างเรียนทุก ๆ คาบเรียน และเก็บคะแนนทดสอบหลังเมื่อเรียนคาบสุดท้าย แล้วเก็บแบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอน จากนั้นอีก 1 เดือนผู้วิจัยแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการที่นักศึกษาได้นำความรู้ที่ได้เรียนไปปฏิบัติงาน แล้วจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดมาประมวลผลการวิจัยโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป แล้วจัดทำเป็นรูปเล่มรายงานการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการวิจัย ผู้วิจัยเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวิชาสารัตถะในพระไตรปิฎก จำนวน 12 รูป/คน ประชุมสนทนากลุ่มที่ห้องประชุมคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย เพื่อให้ที่ประชุมประเมินวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกแต่ละหน่วยการเรียนรู้ แล้วให้ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็น แล้วประเมินความเหมาะสมของการใช้วิธีสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยทำการประเมินตามแบบประเมินที่ผู้วิจัยกำหนด แล้วผู้วิจัยเก็บแบบประเมินเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ปรับปรุงประเด็นที่เป็นข้อเสนอแนะของที่ประชุมเพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การประชุมครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเวลาไว้ไม่เกิน 90 นาที

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย 1) การพัฒนาวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกสำหรับนักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย พบว่า 1.1 คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นหญิงร้อยละ 56, เป็นชาย ร้อยละ 37 อายุ ระหว่าง 31-40 ร้อยละ 46 และ 41 ปีขึ้นไป ร้อยละ 31 อาชีพ รับราชการครู ร้อยละ 71.90 นักวิชาการศึกษาร้อยละ 9.40 1.2 ความต้องการพัฒนาวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎก โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ 3.73) 1.3 คะแนนหลังเรียนแตกต่างกับคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่มีระดับ 0.05 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 1.4 ประสิทธิภาพกระบวนการ (E_1) ของสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกเท่ากับ 90.95 และประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) ของการสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกเท่ากับ 82.30 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 1.5 ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.57) 1.6 นักศึกษานำความรู้ที่ได้เรียนไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.63) และ 2) ความเหมาะสมในการใช้วิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.76)

สืบเนื่องจากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นนั้น แสดงสถานภาพของนักศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ เป็นตาราง ได้ดังนี้:

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

สถานภาพ	ข้อมูลส่วนบุคคล	ความถี่	ร้อยละ
1. เพศ	-	-	-
1.1 บรรพชิต		2	6.30
1.2 คฤหัสถ์ชาย		12	37.50
1.3 คฤหัสถ์หญิง		18	56.30
-	รวม	32	100.00
2. อายุ	-	-	-
2.1 21-30		7	21.90
2.2 31-40		15	46.90
2.3 41 ขึ้นไป		10	31.30
	รวม	32	100.00
3. อาชีพ	-	-	-
3.1 ราชการครู		23	71.90
3.2 นักวิชาการศึกษา		3	9.40
3.3 ครู สังกัดกรุงเทพมหานคร		1	3.10
3.4 ประกอบธุรกิจ		1	3.10
3.5 ศึกษาในเทศ		1	3.10
3.6 พระภิกษุ		2	6.30
3.7 ครูสอนนักเรียนพิเศษ		1	3.10
	รวม	32	100.00

จากตารางที่ 1 สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เพศ คฤหัสถ์หญิงมากที่สุด คือร้อยละ 56 รองลงมาได้แก่คฤหัสถ์ชาย ร้อยละ 37. อายุ ระหว่าง 31-40 ร้อยละ 46 รองลงมาได้แก่ 41 ปีขึ้นไป ร้อยละ 31. อาชีพ รับราชการครู ร้อยละ 71.90 รองลงมาได้แก่นักวิชาการศึกษา ร้อยละ 9.40

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความต้องการพัฒนาวิธีสอนสาร์ตละในพระไตรปิฎก

	ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1	ความรู้พื้นฐานพระพุทธศาสนา	3.72	0.89	มาก
2	ภูมิหลังของพระพุทธศาสนา	3.66	0.87	มาก

3	โลกทัศน์ที่มีต่อพระพุทธศาสนา	4.00	0.72	มาก
4	หลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนา	4.06	0.88	มาก
5	อุดมคติทางพระพุทธศาสนา	3.91	0.69	มาก
6	วิธีคิดทางพระพุทธศาสนา	3.91	0.86	มาก
7	คุณลักษณะเฉพาะของพระพุทธศาสนา	3.56	0.80	มาก
8	พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	3.94	0.88	มาก
9	พระไตรปิฎกศึกษา	3.25	1.05	ปานกลาง
10	การวิจัยทางพระพุทธศาสนา	3.47	1.19	ปานกลาง
11	แหล่งข้อมูลความรู้และสารสนเทศทางพระพุทธศาสนา	0.98		มาก
12	ศาสนพิธีและหลักปฏิบัติของพุทธบริษัท	3.81	0.69	มาก
13	พระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา	4.09	0.89	มาก
14	ฝึกการเขียนเรียงความ ในรูปแบบของบทความวิชาการ รายงานการวิจัย	3.63	1.01	มาก
15	อธิบายพุทธศาสนสุภาษิต	3.34	1.07	ปานกลาง
รวม		3.73	0.68	มาก

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาความต้องการพัฒนาวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎก พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ข้อที่ว่าพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา รองลงมาได้แก่ข้อที่ว่า หลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ก่อนและหลังเรียน

กลุ่มตัวอย่าง (N =32)	$\bar{X}$	S.D.	$\sum D$	$\sum D^2$	t - test
ก่อนการเรียน	19.03	1.26	181	1081	23.55*
หลังการเรียน	24.69	1.03			

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า ภายหลังจากการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้สาระตะไทรปิฏก นักศึกษาผู้เข้ารับการเรียนการสอนมีความรู้เพิ่มขึ้นก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่มีระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่า ผลการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้สาระตะไทรปิฏกทำให้นักศึกษาผู้เข้ารับการเรียนการสอนมีความรู้สูงขึ้นเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4 ผลการหาประสิทธิภาพของหน่วยการเรียนรู้

คะแนน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	40	36.38	0.94	90.95
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	30	24.69	1.03	82.30

จากตารางที่ 4 ผลการหาประสิทธิภาพวิธีสอนสาระตะไทรปิฏก พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 90.95 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 82.30 ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหน่วยการเรียนรู้สาระตะไทรปิฏกจึงมีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 90.95/82.30 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวิธีสอนสาระตะไทรปิฏกสำหรับนักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นหญิงร้อยละ 56, เป็นชาย ร้อยละ 37 อายุ ระหว่าง 31-40 ร้อยละ 46 และ 41 ปีขึ้นไป ร้อยละ 31 อาชีพ รับราชการครู ร้อยละ 71.90 นักวิชาการศึกษาร้อยละ 9.40 ที่เป็นเช่นนี้เพราะการศึกษาระดับการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษานั้น นักศึกษาส่วนมากมีอาชีพรับราชการครู ทั้งนี้เพื่อนำความรู้และวุฒิการศึกษาไปใช้ในการก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป คุณลักษณะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับที่ได้มีการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ได้ พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีข้อเสนอแนะว่า ควรเพิ่มอุปกรณ์การเรียนการสอนให้มากขึ้น (Phra Mangaladhammavitan, et al., 2017) ผลการวิจัยการพัฒนาวิธีสอนสาระตะไทรปิฏกสำหรับนักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตามวัตถุประสงค์ที่ 1 นี้ เป็นกระบวนการพัฒนาวิธีสอน ประกอบด้วยกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งปรากฏผล คือ : ข้อ 1.1 ความต้องการพัฒนาวิธีสอนสาระตะไทรปิฏกของนักศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ 3.73) นั้น ที่เป็นเช่นนี้ เพราะกระบวนการเรียนการสอนมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น กระบวนการจัดการเรียนการสอนสาระตะไทรปิฏกจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้ก้าวหน้าทันกับการใช้เทคโนโลยีสมัยปัจจุบัน โดยการ

ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนและการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิรูปมหาวิทยาลัยสงฆ์ ตามนโยบายประเทศไทย 4.0 คือ จุดเด่นของมหาวิทยาลัยสงฆ์ได้แก่การนำหลักการและหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาช่วยสนับสนุนการพัฒนาคนและพัฒนางานได้อย่างทันยุคสมัย (Buasiri, 2016) ซึ่งในกระบวนการพัฒนาวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกครั้งนี้ ในลำดับต่อมาคือข้อ 1.2 คะแนนหลังเรียนแตกต่างกับคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่มีระดับ 0.05 ที่เป็นเช่นนี้เพราะเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jittirat Saengloetutha และ Chaiyut Maneerat ที่อธิบายว่าพัฒนาการเรียนการสอนที่ดีนั้นมีลักษณะเป็นพลวัต นั่นคือมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งผู้สอนและผู้เรียนไปพร้อมกัน (Saengloetutha & Maneerat, 2019) กระบวนการพัฒนาวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกในลำดับต่อมา คือ ข้อ 1.3 ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 90.95 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 82.30 ในประเด็นเกี่ยวกับผลการวิจัย ที่เป็นเช่นนี้เพราะเป็นกระบวนการพัฒนาการเรียนการสอนที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Supak Orapiriyaku (2019) ที่ได้อธิบายว่า การเรียนการสอนที่ดีนั้น คือการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้และสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปพัฒนาจนเกิดทักษะในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ในการดำเนินชีวิต โดยมีปัจจัยสำคัญในการจัดการเรียนรู้ 3 ส่วน คือ การนำเสนอสถานการณ์ (Presentation Situation) การออกแบบอย่างสร้างสรรค์ (Creative Design) และการสร้างความจับใจ (Emotional Touch) ผ่านการเรียนรู้และสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะสมรรถนะตลอดจนบูรณาการการเรียนรู้สู่การดำเนินชีวิตประจำวันและต่อยอดองค์ความรู้ด้วยนวัตกรรมเพื่อพัฒนาและตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปในศตวรรษที่ 21 (Orapiriyaku, 2019) กระบวนการพัฒนาวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกในลำดับต่อมา คือ ข้อ 1.4 ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.57$) ที่เป็นเช่นนี้เพราะในการเรียนการสอนมีการพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย “แนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดใหม่และปรับเปลี่ยนในนักศึกษาครู” ที่พบว่า 1) ผู้สอนต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะการคิดใหม่และปรับเปลี่ยนเพื่อให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ 2) กรอบแนวคิดการพัฒนาทักษะการคิดใหม่และปรับเปลี่ยนในนักศึกษา ประกอบด้วย 1) กำหนดสถานการณ์ปัญหา 2) กระตุ้นความรู้พร้อม 3) กำหนดวัตถุประสงค์ 4) การฝึกสังเกตการคิดแบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม 5) ศึกษาข้อมูลเพื่อสร้างความรู้ใหม่ 6) นำเสนอความคิด 7) เชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติ 8) การสรุปความรู้ที่ได้ร่วมกัน 9) การใช้ความรู้ 10) การประเมินตรวจสอบเพื่อปรับปรุง (Yentour & Yamkasikorn, 2019) กระบวนการพัฒนาวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกในลำดับต่อมา คือ ข้อ 1.5 นักศึกษานำความรู้ที่ได้เรียนไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.63$) ที่เป็นเช่นนี้เพราะนักศึกษาส่วนมากเป็นผู้ใหญ่ที่มีหน้าที่การงาน มีประสบการณ์และความรู้ทางด้านการเรียนการสอนมาแล้วเป็นเวลาหลายปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย “การจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล” ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนแต่ละคน เพื่อวางรากฐานชีวิตให้เจริญงอกงามอย่างสมบูรณ์มีพัฒนาการสมวัยอย่างสมดุลทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นพบและแสดงออกถึงศักยภาพของตนเอง ผู้สอนจึงควรมีข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคลสำหรับใช้

ในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและนำไปพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน การดำเนินชีวิตของคนยุคใหม่ที่ต้องใช้ศักยภาพที่แตกต่างของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการประกอบอาชีพและช่วยเหลือสังคม ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามความสามารถที่แตกต่างระหว่างบุคคล คือได้ค้นพบและเพิ่มพูนศักยภาพที่แตกต่างระหว่างตนเองกับผู้อื่น อันนำไปสู่การทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งแก่สังคมและประเทศต่อไป (Anichwattanaworachai, 2016) นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งศาสตร์และศิลป์การสอนผู้ใหญ่ อธิบายว่า วิธีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่มีความแตกต่างจากการเรียนรู้ของเด็กเพราะผู้ใหญ่มีประสบการณ์มากกว่า ดังนั้น วิธีการสอนจึงเลือกใช้วิธีที่หลากหลายเพราะวิธีการสอนวิธีการใดวิธีการหนึ่งอาจไม่สนองวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ผู้สอนจึงควรต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการสอนผู้ใหญ่ ซึ่งการสอนผู้ใหญ่ต้องยึดหลักให้ตอบสนองต่อธรรมชาติของผู้ใหญ่ นั่นคือต้องรู้ หลักการศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่ง Knowles เรียกวาศึกษาผู้ใหญ่นี้ว่า Andragogy (Pattaragorranan, Science and Art of Teaching Andragogy, 2016) นอกจากนั้น หน่วยการเรียนรู้สารัตถะในพระไตรปิฎกยังมีเนื้อหาสาระที่น่าสนใจเกี่ยวกับบุคคลต่าง ๆ ที่กล่าวถึงในพระไตรปิฎก เช่น หมอชีวกโกมารภัจจ์ เป็นบุคคลสำคัญระดับพุทธสาวกที่ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า “เป็นเลิศกว่าสาวกอุบาสกทั้งหลายที่ปวงชนรักใคร่” (Phramaha Chatchai Suchattajayo (Moonsarn), 2017) และในการจัดการเรียนการสอนยังได้นำพุทธวิธีสอนมาประยุกต์ใช้ ซึ่งมีหลักการ คือ 1) หลักคำสอนในพุทธศาสนากับการจัดการเรียนการสอนมีเนื้อหาที่สอดคล้องกันได้ 2) การศึกษาสมัยพุทธกาลและหลังสมัยพุทธกาล พบว่าการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันมีสอดคล้องกับการจัดการเรียนในสมัยพุทธกาลและหลังสมัยพุทธกาล 3) การบูรณาการการศึกษาตามนัยพุทธศาสนา พบว่า ระบบคำสอนในพุทธศาสนาสามารถบูรณาการเข้ากับการจัดการศึกษาในสมัยปัจจุบันได้ 4) จุดมุ่งหมาย วิธีการ เนื้อหา และผู้เรียนในกระบวนการเรียนการสอน พบว่าเรื่องจุดมุ่งหมาย วิธีการ เนื้อหา และผู้เรียนในปัจจุบัน สามารถใช้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นหลักการในการบริหารจัดการการศึกษาได้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำวิธีสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้เช่นกัน ดังนั้น จึงทำให้วิธีสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (Srinont, 2017) และใช้วิธีสอนอย่างมีความสุข คือ ต้องเข้าใจถึงการสอนให้แน่นชัดเสียก่อน การเตรียมตัว การมีข้อมูล ในวิชาที่สอน การทำแผนการสอน สื่อการสอน และการซ่อมสอนให้เป็นธรรมชาติ ถึงแม้ว่ากระเตรียมตัวก่อนสอนจะใช้เวลายาวนาน กับการที่จะสอนเพียงในหนึ่งคาบวิชาก็ตาม แต่สิ่งที่ผู้สอนได้เตรียมพร้อม จะทำให้การสอนสนุกและมีความสุขเวลาที่สอน อีกอย่างคือผลประเมินในการสอนจะเป็นตัวชี้วัดความสุขของผู้เรียนที่ได้รับความรู้ ว่า สิ่งที่ผู้สอนได้อธิบายไปนั้น ผู้เรียนเข้าใจมากน้อยเพียงใด ก็จะเกิดผลความสุขกับผู้เรียนที่เรียนด้วย ผู้เรียนจะมีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาที่มีการเรียนการสอน ใครรู้ ใครถาม อย่างสม่ำเสมอ ฉะนั้นการสอนอย่างมีความสุขได้นั้นต้องมาจากผู้สอนเองที่มีความพร้อมเต็มที่ มีข้อมูล รูปแบบ และลำดับการนำเสนอที่เป็นขั้นตอน ก่อนหลังได้ถูกต้อง ผลของการสอนก็จะทำให้ผู้เรียนมีความสุขจากภายใน สุขที่ได้เรียน สุขที่ได้ความรู้ สุขกับสิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา ในคาบที่เรียนบรรยากาศในห้องเรียนก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้การเรียนมีประสิทธิภาพ เมื่อสองอย่างทั้งการสอนและความสุข มาพร้อมกันแล้ว ก็จะทำให้คุณภาพของผู้เรียน ตรงตามจุดประสงค์ของการเรียน เกิดปัญญา ความรู้

รอบรู้ เท้าทันกับสถานการณ์โลกปัจจุบัน (Phramaha Boonna Thanaveero (Pratumchat), 2017) และ กระบวน การพัฒนาวิธีสอนสาระัตถะในพระไตรปิฎกในลำดับต่อมา คือ ข้อ 1.6 นักศึกษานำความรู้ที่ได้เรียนไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.63$) ที่เป็นเช่นนี้เพราะการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ซึ่งประสิทธิภาพของกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนและ ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ที่ได้จากการจัดการเรียนการสอน นั้น ทำให้นักศึกษาได้รับความรู้อย่างแท้จริงที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ กล่าวโดยสรุปคือเกิดจากการพัฒนาวิธีสอนสาระัตถะในพระไตรปิฎกนั่นเอง ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของอาจารย์ประจำหลักสูตรต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ได้ดำเนินการตามกรอบพันธกิจมหาวิทยาลัย ที่สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษากำหนดไว้ คือ ด้านผลิตบัณฑิต มีหลักสูตร รายวิชา เนื้อหารายวิชาที่เหมาะสม เป็นจุดเด่นของสาขาวิชาที่เน้นผลิตบัณฑิต มีคุณภาพให้มีความรู้ด้านพระพุทธานุสาสนา (Phrarajpatibhankoso, Phrakrusuteepariyatikosol, Sribantao, & Piaea, 2019)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ความเหมาะสมในการใช้วิธีสอนสาระัตถะในพระไตรปิฎก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.76$) ที่เป็นเช่นนี้เพราะการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนาที่ใช้กระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบครบถ้วนทุกขั้นตอน เป็นงานวิจัยที่ทรงคุณค่าและมีค่าน้ำหนักของกระบวนการวิจัยที่ต้องใช้เวลาในการดำเนินการวิจัยอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ที่ประชุมจึงให้ความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่ามี ความเหมาะสมที่จะนำวิธีสอนสาระัตถะในพระไตรปิฎกที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้ไปใช้ในการเรียนการสอน สาระัตถะในพระไตรปิฎกต่อไป ซึ่งการพัฒนาการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการใช้ชุดฝึกอบรมในกลุ่มใหญ่จำนวน 30 คน ซึ่งพบว่ามีความเหมาะสมของกระบวนการคิดเป็นร้อยละ 81.48 และคะแนนประสิทธิภาพของผลลัพธ์คิดเป็นร้อยละ 83.48 ผลการหาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (Pattaragorranan, Rojsumrit, Sripairot, & Intarakamhang, 2013) และการทดสอบ ประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน นี้ดำเนินการตามกระบวนการทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน ทุกประการ ด้วยวิธีการของ Chaiyong Brahmawong คือการนำสื่อหรือชุดการสอนที่ทดสอบผ่านเกณฑ์ความก้าวหน้าทางการเรียน เกณฑ์ประสิทธิภาพ E_1/E_2 ตามเกณฑ์ 90/90, 85/85 สำหรับวิทยพิสัยหรือพุทธิพิสัย (Brahmawong, 2013)

องค์ความรู้ใหม่

วิธีสอนสาระัตถะในพระไตรปิฎกสำหรับนักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัย มกุฏราชวิทยาลัย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ทำให้ได้ชุดการสอนจำนวน 15 หน่วยการเรียนรู้ ด้วยการประยุกต์ใช้โมเดล 5 หลักการสำหรับวิธีที่ใช้สอนผู้ใหญ่ที่ (Peterson, 2019) ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปจากหลักการ Andragogy 5 ประการของ Knowles (Malcolm, 1980) แล้วผู้วิจัยมาเป็นกรอบในการพัฒนาวิธีสอนสาระัตถะในพระไตรปิฎก ซึ่งหลักการทั้ง 5 นั้น ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้มีการกำกับตนเอง (The learning is self-directed) 2) การเรียนรู้เป็นประสบการณ์และใช้ความรู้พื้นฐาน (The learning is experiential and utilizes background knowledge) 3) การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทปัจจุบัน (The learning is relevant to current roles) 4) การเรียนการ

สอนเป็นศูนย์กลางปัญหา (The instruction is problem-centered) 5) นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ (The students are motivated to learn) นอกจากนั้นได้นำพระพุทธรองค์ทรงสอนทั้ง 3 ประการคือ (1) สอนเท่าที่จำเป็น (2) สอนให้ทำหาย (แต่ไม่ยากเกินไป) และ (3) สอนโดยมุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกในครั้งนี้ ซึ่งหลักการทั้ง 5 นั้น สามารถสังเคราะห์ วิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกออกมาในรูปแบบโมเดลได้ ดังนี้:

ภาพประกอบ โมเดลการสอนสารัตถะในพระไตรปิฎก

การประยุกต์ใช้วิธีสอน 1) การที่ผู้วิจัยให้แบ่งกลุ่มนักศึกษาโดยใช้วิธีการจับสลากแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 2-3 รูป/คน แล้วให้กลุ่มนักศึกษาค้นคว้าสาระหน่วยการเรียนรู้ที่ได้มาเสนอที่หน้าชั้นเรียนของทุก ๆ คาบเรียน นั้น เป็นการเรียนโดยวิธี Active Learning คือ กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ และได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนได้กระทำลงไป เป็นการจัดกิจกรรมเรียนรู้ภายใต้สมมติฐาน 2 ประการ คือ 1. การเรียนรู้เป็นความพยายามโดยธรรมชาติของมนุษย์ 2. แต่ละคนมีแนวทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน 2) การที่ผู้วิจัยให้นักศึกษามีส่วนประเมินผลการเรียนร้อยละ 40 เป็นการสร้างแรงจูงใจใฝ่เรียนยิ่งขึ้นและเพื่อสร้างความเป็นธรรมยิ่งขึ้นในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุป

การพัฒนาวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกสำหรับนักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ครั้งนี้ สรุปได้ว่า เป็นรูปแบบการวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือวิจัย ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้เครื่องมือวิจัย และ ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง จำนวน 32 รูป/คน ทดสอบคะแนนหลังเรียนกับคะแนนก่อนเรียนเพื่อหาความรู้ของนักศึกษาที่มีความรู้เพิ่มขึ้นกับก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทดสอบประสิทธิภาพหน่วยการเรียนรู้สารัตถะในพระไตรปิฎก โดยวิธีการทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน (Developmental Testing of Media and Instructional Package) ของ Chaiyong Brahmawong (Brahmawong, 2013, p. 1) ได้ประสิทธิภาพกระบวนการ (E_1) ของสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกเท่ากับ 90.95 และประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) ของการสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกเท่ากับ 82.30 เป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ E_1/E_2 ตามเกณฑ์ 90/90, 85/85 สำหรับวิทยานิพนธ์หรือวิทยานิพนธ์ที่ Chaiyong Brahmawong ตั้งไว้ และการใช้วิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.76$) ตามความเห็นที่สอดคล้องกันในการสนทนากลุ่มของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสอนสารัตถะในพระไตรปิฎก ดังนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้วิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกที่มีประสิทธิภาพทั้งด้านกระบวนการและด้านผลลัพธ์ที่ตอบโจทย์วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า วิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกสำหรับนักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยใช้หน่วยการเรียนรู้ 15 หน่วยเป็นชุดการสอน นั้น ประสิทธิภาพกระบวนการ (E_1) ของวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกเท่ากับ 90.95 และประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) ของวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกเท่ากับ 82.30 และผลจากการวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ในการสนทนากลุ่มได้มีความเห็นสอดคล้องกันคือการใช้วิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.76$) ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังนี้

1.1 ควรจัดพิมพ์เอกสารวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกสำหรับนักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อเผยแพร่และใช้สำหรับการเรียนการสอน

1.2 ควรให้นำวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกสำหรับนักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ทั้งในส่วนกลางและวิทยาเขต

1.3 สถาบันอุดมศึกษาอื่นที่มีการเรียนการสอนสารัตถะในพระไตรปิฎก ควรนำวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกสำหรับนักศึกษาการศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยวิธีสอนรายวิชาสารัตถะพุทธปรัชญาในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระในพระไตรปิฎกที่เน้นไปทางด้านปรัชญา ซึ่งวิธีสอนอาจใกล้เคียงกันหรือสัมพันธ์กันกับวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกที่ได้พัฒนาขึ้นแล้วในครั้งนี้ อย่างไร หรือไม่

2.2 ควรมีการวิจัยวิธีการสอนพระไตรปิฎกศึกษาในระดับการศึกษาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

2.3 ควรมีการวิจัยวิธีสอนรายวิชาสัมมนาสารัตถะในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นรายวิชาในระดับดุขฎิบัณฑิตว่าวิธีสอนควรมีการพัฒนาให้แตกต่างจากวิธีสอนสารัตถะในพระไตรปิฎกระดับมหาบัณฑิตอย่างไร หรือไม่

References

- Brahmawong, C. (2013). Developmental Testing of Media and Instructional Package. *silpakorn educational research journal*, 1.
- Buasiri, A. (2016). Buddhist University in Thailand 4.0 Policy. *Mahamakut Graduate School Journa*, 110.
- Faculty of Education. (2013). *Bachelor of Education Program in Teaching English*. Nakhon Pathom: Faculty of Education.
- Kansinkhonburee, J. (2016). The Academic Administration towards Education Quality. *MBU Education Journal : Faculty of Education Mahamakut Buddhist University*, 20.
- Kornkhum, S. (2015). A learning process and curriculum development from the past. *MBU Education Journal : Faculty of Education Mahamakut Buddhist University*, 16.
- Kunbunya, P., Butchayanont, S., Chaipayang, S., & Panyapa, R. (2018). Buddha Panidhana : The Buddha's Expectation on the Functioning of Buddhist Group. *MBU Education Journal: Faculty of Education Mahamakut Buddhist University*, 601.
- Mahamakut Buddhist Universit. (2018). *Course database with course code Mahamakut Buddhist University*. Retrieved from Office of Curriculum Development and General Education: http://ocdge.mbu.ac.th/program_list/

- Mahamakut Buddhist University. (2012). *University history*. (M. B. University, Editor)
Mahamakut Buddhist University. Retrieved March 28, 2020, from
<http://www.mbu.ac.th/index.php/aboutmbu/2012-11-14-02-25-50#.Xn9M0ogzZPY>
- Malcolm , S. (1980). *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy*.
New York: Cambridge, The Adult Education Company.
- Manee, W. (2016). Knowledge Management. *MBU Education Journal : Faculty of Education Mahamakut Buddhist University*, 138.
- Orapiriyaku, S. (2019). STEAM EDUCATION: Innovative Education Integrated into Learning
Managemen. *Journal of Research and Curriculum Developmen*, 1.
- Pattaragorranan, N. (2016). Science and Art of Teaching Andragogy. *Journal of Education, Silpakorn University* , 40.
- Pattaragorranan, N., Rojsumrit, W., Sripairot, N., & Intarakamhang, U. (2013). The Development
of Training Package Using Experiential Learning Process to Enhance the Public
Consciousness of Red Cross Youth Volunteers. *Journal of Behavioral Science*, 24.
- Peterson, D. (2019). *Malcolm Knowles' Five Principles of Andragogy*. Retrieved March 30,
2020, from <https://www.thoughtco.com/principles-for-the-teacher-of-adults-31638>
- Phra Mangaladhammavitan, et. al. (2017). The Satisfaction of Students on the Graduate
Programs. *Journal of Graduate Studies Review*, 139.
- PhraBoonsorn Paphassaro . (2017). Study of teaching principles as a tool for the propagation
of Buddhism. *The Journal of Sirindhornparithat*.
- Phrakrusamuchumpol Intago. (2017). The Educational Administration Paradigm of the
Graduate School of Mahamakut Buddhist University . *Journal of Yanasangvorn
Research Institute*, 20.
- Phramaha Boonna Thanaveero (Pratumchat). (2017). Happiness teaching. *MBU Education
Journal: Faculty of Education Mahamakut Buddhist University*, 17.

- Phramaha Chatchai Suchattajayo (Moonsarn). (2017). The Role to Jivaka Komarabhacca toward Buddhism. *MBU Education Journal: Faculty of Education Mahamakut Buddhist University*, 61.
- Phramaha Paisit Aphijano (Jato). (2019). Human Resource Development in The Mahamakut Buddhist University in Accordance with The Threefold Training (Tisikkha). *Journal of Yanasangvorn Research Institute*, 1.
- Phramongko;dhMMvidhn. (2017). The Buddhadhamma Application of Mahamakut Buddhist University Students. *Journal of Yanasangvorn Research Institute*, 1.
- Phramongkoldhammavidhan. (2017). Dharma and lifestyle in Thailand 4.0. *The Journal of Sirindhornparithat*, 1.
- Phrarajpatibhankoso, Phrakrusuteepariyatikosol, Sribantao, A., & Piaeia, K. (2019). A Potentiality Development of The Lecturers Faculty of Religion and Philosophy Mahamakut Buddhist University. *Saeng Isan*, 606.
- Saengloetutha, J., & Maneerat, C. (2019). Classroom Action Research for Teaching Developmen. *Journal of Research and Curriculum Development*, 1.
- Srinont, M. (2017). Analysis of the Learning Methods in 21st Century. *MBU Education Journal : Faculty of Education Mahamakut Buddhist University*, 139.
- Srinont, M. (2017). Analytical Study of The Principles of Teaching according. *MBU Education Journal: Faculty of Education Mahamakut Buddhist University*, 122.
- Srinont, M. (2017). Analytical Study of The Principles of Teaching according. *MBU Education Journal: Faculty of Education Mahamakut Buddhist University*, 122.
- Thai Government. (1997). Mahamakut Buddhist University Act. *Royal Thai Government Gazette*, 5.
- Vanichwattanaworachai, S. (2016). Differentiated Instruction. *Journal of Education, SilpakornUniversity*, 65.
- Wijitwatcharak, K. (2016). Operational effectiveness of Mahamakut Buddhist University in Accordance with mission statements. *Journal of Yanasangvorn Research Institute*, 70.

Wongpibool, P. (2017). Active Learning. *ournal of Yanasangvorn Research Institute*, 327.

Yentour, S., & Yamkasikorn, M. (2019). Conceptual for Develop Noveland Adaptive Thinking Skills in Teacher Students. *Journal of Research and Curriculum Developmen*, 139.